

Ігор Соневицький

ДУХОВНІ ТВОРИ

RELIGIOUS WORKS

by

Ihor Sonevytsky

Львів 1999 Lviv

Духовні твори Ігоря Соневицького

Духовна музика - це перша професійна творчість і корені її сягають в глиб віків. Також в Україні церковна музика має давні традиції. Від середньовіччя, через творчість трьох класиків хорової музики XVIII сторіччя - Бортнянського, Березовського і Веделя вона триває до нашого часу. Лисенко, Леонтович, Стеценко, Людкевич, Барвінський - всі вони писали духовні твори. Традиція перервалася різко і жорсткою комуністичним режимом і відновлюється тільки тепер, під кінець сторіччя.

її безупинність збереглася лише у діаспорі і особливо в творчості українського композитора у США, Ігоря Соневицького. Ще 19-річним юнаком у 1945 році він написав частини літургії. Та найбільш визначними його творами у жанрі церковної музики є *Служба Божя*, *Панахида*, *Canti spirituali* (Духовні співи) і *Над Вавилонськими ріками* - що виникли у 1980-90-ті роки.

Автор творів різних жанрів, вокальних та інструментальних, саме в духовній музиці композитор виражається у повну силу свого таланту. Звернення Соневицького до цього жанру напевне мало зв'язок з його походженням з священничого роду, з родинними християнськими традиціями і особливо, вже пізніше, з його викладацькою працею в Українському Католицькому Університеті в Римі, схилення перед особистістю Й. Сліпого. Теоретичне заглиблення в церковну музику продовжилося у дисертації про Артема Веделя.

Та все ж, здається, що найважливішою була внутрішня потреба писати такі твори. Підхід до релігійних тем є у Соневицького насамперед ліричний, емоційний. Це втілення молитви, душевного піднесення чи благання, і відтворення стану його духа: глибокої віри, великої любові до людей, доброти; прагнення дати, допомогти, жити в повну силу, але насамперед внутрішнім єством.

Ці якості особистості композитора в його духовній музиці яскраво втілилися у *Службі Божій* на мішаний хор без супроводу. Музика вражає тут насамперед щирістю і простотою. Автор не прагне до вишуканості, складності, до створення чогось цілком нового. Навпаки, слухаючи *Літургію* Соневицького маємо враження, що ця музика нам добре знама, ми сприймаємо її як свою, рідну. В дійсності, вона є оригінальна і нова, але впливає з українських народних і церковних традицій. В загальних рисах це мелодійність, наскрізна проспіваність, навіть відтворення такої риси української природи як смуток, скорбота, у переважаючій мінорній тональності.

Власне ладовість - це вже конкретна риса композиторського почерку, яка виявляється у відбитку характерних рис думи, а з другого боку гуцульського фольклору. Ще одною істотною особливістю українського народного співу, яку композитор відтворив у своїй *Літургії* є підголосковий виклад у хорі, у фактурі кожної частини і у розвитку, який відбувається шляхом розспівування мотиву у всіх голосах.

Важливою рисою є також лаконічність проведення основної думки без пишності розвитку, зайвих повторень, але з повнотою і переконливістю вираження. В *Службі Божій* Соневицького є з одного боку єдність музичної мови, спільність її певних загальних рис, характеру мелодики і її побудови, фактури, а також певних мелодичних зворотів. З другого боку, частини *Літургії* написані в різних тональностях, вони є завершеними номерами, що можуть виконуватися окремо.

Як *Служба Божя*, так *Панахида* спираються на ортодоксійному літургічному тексті і формі. *Панахида* написана для мішаного хору а саpелла і сольо баса. Зі *Службою Божою* її ріднять спільна тональність (соль-мінор), найвигідніша для хорового співу, і насамперед, безпосередність і щирість висловлювання. В *Панахиді* музична мова здається ще простішою, музичні засоби ще економніші.

Співучість, першоплановість мелодики в *Панахиді* впливають з традицій української церковної музики. Саме звідсіль походять риси народної пісенності у цьому творі. Проте

насамперед тут йдеться про загальний ліричний сумовитий настрій, поєднаний спільним для всіх частин темповим позначенням - *Andante elegico*.

Цикл *Canti spirituali* - "Духовні співи" також створений на ортодоксійні тексти. Він знаходиться на межі жанрів - прикладної церковної музики і концертної. Але це тільки формальне окреслення. Пишучи цей цикл з 15-ти номерів, композитор не думав про його конкретне визначення. Зрілість мистця, який прожив внутрішньо багате життя, вилилася в музику великої глибини і сили переконливості. За дуже короткий час вона була прийнята слухачами і міцно увійшла в концертний репертуар і як цикл, і окремими частинами. Особливо часто виконуються і захоплено сприймаються чотири номери для голосу соло (сопрано) - "Богородице Діво", "Під Твою милість", "Страдальна мати", "Алилуя".

Цикл *Canti spirituali* написаний для мішаного хору а capella і солістів (сопрано або тенора) з супроводом фортепіано або струнного оркестру. Інструментальний (а не хоровий) акомпанемент в солюючих номерах уможливорює їх окреме концертне виконання. Найістотніші стильові риси Духовних співів є водночас вираженням індивідуальності композитора. Це, насамперед, наскрізний ліричний характер музики, що конкретно втілюється в поєднанні рис романтичних з українськими народними. Якщо перші найбільш помітні в гармонії, то другі - в мелодичних зворотах. Саме мелодичний елемент, співучість знаходиться на першому місці у *Canti spirituali*.

Вираження зосередженого настрою скорботи, молитви, викликало переважання мінорних тональностей. Це творить сильний драматизуючий фактор: поява мажору є різким контрастом, як блиск світла. Особливо це підкреслене у закінченні. Після трагедійної наснаги молитви "Під Твою милість", 15-й номер циклу вносить найбільший в ньому контраст. "Христос воскрес" - це тріумфальний гімн, вираження найвищої радості.

Одним з найвизначніших досягнень у творчості композитора є один з Давидових Псалмів - це №137 - *Над Вавилонськими ріками*. Оплакування єврейського народу, вигнаного зі зруйнованого Єрусалиму до Вавилонської неволі набуває такого емоційного забарвлення, такої скорботи, що могли бути викликані тільки уявою про рідний нарід. Композитору вдалося втілити це в музиці адекватно до великої поезії.

Стефанія Павлишин

Доктор мистецтвознавства, професор